books/about/A_Philosophy_of_Intellectual_Property.html?id=KXNuQgAACAAJ
2. Helfer L. R., Austin G. W. Human Rights and Intellectual Property : Mapping the Global Interface. *Cambridge : Cambridge University Press*, 2011. 550 p. URL: https://scholarship.law.duke.edu/faculty_scholarship/2322/
3. Boyle J. The Public Domain : Enclosing the Commons of the Mind. *New Haven : Yale University Press*, 2008. 315 p. URL: https://thepublicdomain.org/thepublicdomain1.pdf
4. Merges R. P. Justifying Intellectual Property. Cambridge, *MA : Harvard University Press*, 2011. 405 p. URL: tind.wipo.int

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-580-1-97

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У МІЛІТАРИЗОВАНИХ ТА ВІЙСЬКОВИХ ВИДАХ СЛУЖБИ

Іздебська Уляна Ігорівна
аспірант кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

Забезпечення гендерної рівності у мілітаризованих та військових видах служби має особливе значення для реалізації права на рівний доступ до публічної служби та підвищення спроможності сектору безпеки і оборони. Специфіка цих правовідносин полягає у поєднанні професійної діяльності з дисципліною, ієрархічною підпорядкованістю, підвищеним ризиком та спеціальними вимогами до придатності. Тому рівність необхідно розглядати через доступ до посад, навчання, керівних повноважень, належних умов служби та ефективного захисту прав.

Метою дослідження є визначення особливостей реалізації принципу гендерної рівності у військових та мілітаризованих видах служби й обґрунтування напрямів удосконалення відповідних правових гарантій. Поняття мілітаризованої служби використовується як наукова категорія для позначення служби зі спеціальними званнями, дисципліною та особливим порядком проходження. При цьому військова служба й служба в поліції мають самостійне правове регулювання, що потребує диференційованого аналізу.

Нормативну основу становлять Конституція України та Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV [1; 2]. Спеціальні засади визначає Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року № 2232-XII, який закріплює виконання жінками військового обов'язку на рівних засадах із чоловіками з передбаченими законом винятками [3]. Для поліцейської служби значення має Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [4].

Першою особливістю є необхідність розмежовувати об'єктивні професійні вимоги та обмеження, зумовлені стереотипами. Вимоги до фізичної підготовки, здоров'я та спеціальних навичок мають оцінюватися у зв'язку із завданнями посади. Відмінність у правовому становищі потребує обґрунтування, а сама належність до певної статі не повинна підміняти індивідуальне оцінювання компетентності. Водночас рівність не означає ігнорування законодавчих гарантій охорони материнства або інших обставин, які потребують спеціального захисту.

Друга особливість стосується розриву між формальним доступом до служби та реальними можливостями професійного зростання. Збільшення кількості жінок не дає вичерпної характеристики рівності, якщо їхня участь зосереджується на окремих посадах або не супроводжується доступом до командних функцій. Доцільно оцінювати розподіл за посадами, званнями, видами підготовки, участю у відборі та результатами просування. Виявлений дисбаланс є підставою для дослідження причин, однак сам по собі не доводить дискримінації.

Третьою особливістю є вплив службової ієрархії на доступність захисту. Залежність від командира або керівника може ускладнювати повідомлення про дискримінацію та сексуальні домагання. Тому доцільно передбачити конфіденційні канали звернення, неупереджений розгляд скарг, усунення конфлікту інтересів і захист від негативних наслідків повідомлення. Внутрішні процедури мають доповнювати можливість звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та суду. Оцінювання роботи керівників повинно враховувати належне реагування на порушення.

Окремим виміром є матеріальне забезпечення рівних умов служби. Форма, спорядження, засоби індивідуального захисту, побутова інфраструктура та медичне забезпечення мають відповідати потребам особового складу. Формально однакові умови можуть створювати неоднакові можливості, якщо вони не враховують фізіологічних особливостей. Тому належне забезпечення доцільно розглядати як складову професійної безпеки та спроможності виконувати завдання.

Поєднання служби із сімейними обов'язками потребує врахування спеціального режиму виконання завдань. Доцільними є зрозумілі

правила реалізації передбачених законом відпусток, підтримка повернення після тривалої перерви та недопущення необґрунтованого обмеження кар'єрних можливостей у зв'язку з батьківством. Водночас застосування відповідних гарантій має враховувати відмінності між видами служби та умовами мирного часу й воєнного стану.

Інституційне забезпечення рівності доцільно посилити через визначення повноважень гендерних координаторів і радників, їхню взаємодію з кадровими та юридичними підрозділами. Професійне навчання має охоплювати розпізнавання прямої й непрямої дискримінації, оцінювання кадрових рішень і реагування на домагання. Моніторинг слід здійснювати за статтю та службовими характеристиками, оприлюднюючи узагальнені дані з урахуванням вимог захисту інформації. Тимчасові позитивні дії потребують підтвердженого дисбалансу, пропорційності та періодичного перегляду.

Отже, дотримання гендерної рівності у зазначених видах служби потребує узгодження професійних вимог, індивідуального оцінювання, організаційних умов і доступних засобів захисту. Пріоритетними напрямами є прозорість кадрових процедур, відповідальність керівників, належне матеріальне забезпечення та моніторинг фактичних можливостей. Ефективність запропонованих заходів необхідно перевіряти через зміни службової практики.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Офіційний текст. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text

3. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12

4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. Офіційний текст. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text